Miki Sakamoto

阪本　美紀

De eeuw van de kersenbloesem

Nao's geboorte in de nacht

'Grootse tijden zullen weldra aanbreken.' De kunsthandelaar Naotaro was er heilig van overtuigd. Zijn vlammende ogen kregen opnieuw een hartstochtelijke schittering. Er sprak een sterke wil uit. In het halfduister van de kamer deden ze denken aan de fonkelende ogen van een zwarte kat in het donker. Zijn kater daarentegen was niet zwart, maar zilvergrijs. Hij lag op een groot, dik kussen in een hoek naast de lage schrijftafel. Naotaro bracht veel tijd aan deze tafel door, waar hij zeer aan gehecht was. 'We zullen een prachtige tijd gaan meemaken,' zei hij plotseling hardop voor zich uit, alsof hij zijn optimisme over de toekomst van het land aan de kater kwijt wilde. Maar deze verroerde zich niet, sliep of veinsde dat, zoals hij altijd deed wanneer de mensenstemmen al te luid werden. Naotaro wilde inderdaad iedereen te verstaan geven dat hij voor Japan een grote toekomst, een geweldige toekomst in het verschiet zag liggen.

Hij voelde zijn enthousiasme opkomen, maar probeerde rustig te blijven. Als kind al dacht hij dat hij een vooruitziende blik had. Misschien was dat ook wel een beetje zo, want de meesten van zijn klasgenoten waren bijziend. Hij echter kon zonder brillenglazen, die zo makkelijk verschoven, in de verte kijken en alles zien wat de anderen in het beste geval wazig waarnamen. 'We moeten proberen zo succesvol te zijn dat we het beste land van de wereld worden!' voegde hij er met nadruk aan toe. De kater spinde zacht.

Intussen was het volkomen donker geworden. Al vanaf het begin van de avond wachtte Naotaro op de geboorte van zijn eerste kind. 'Het wordt een jongetje,' hadden de vrouwen uit zijn naaste familie voorspeld. Alle tekenen bij Yoshi, zijn vrouw, wezen erop. Het eerste kind werd altijd een jongen. Zo niet, dan waren daar redenen voor, zei men. Yoshi wist nog maar nauwelijks dat ze zwanger was of ze had haar man gevraagd: 'Vader, zoek voor ons eerste kind alsjeblieft een bijzondere naam uit!' Hij had geantwoord: 'Ik ben al de hele tijd met niets anders bezig.' Vol angst en hoop had ze hem aangekeken: 'Maar zeg zijn naam nog niet! Pas als de baby ter wereld is gekomen, mag je hem bij zijn naam noemen!' Ze vertrouwde de stelligheid van de vrouwen uit haar omgeving niet, omdat ze zelf niet kon voelen of het kind een jongen of een meisje zou worden. Ze zag sowieso tegen de bevalling op. 'Zal alles goed verlopen?' had Yoshi aan haar man gevraagd. 'Natuurlijk! Je bent gezond! Waarom niet?'

In de studeerkamer brandden voortdurend twee kleine olielampen, tot diep in de nacht. De ene lamp bescheen een rolschilderij, een zogeheten *kakemono*. De inkttekening erop toonde twee witte kraanvogels met een zwarte hals en zwarte veren aan de punt van hun vleugels. De grote vogels stonden allebei aan een door bergen omgeven baai. Dit meesterlijke rolschilderij met de Mantsjoerijse kraanvogels had hij zelf twee jaar eerder uit China meegenomen. De rustende, door gevoelens bewogen vogels pasten prima bij het einde van de winter, wanneer alles was doordrongen van het verlangen naar de lente. Als die was aangebroken, zou een ander, beter passend schilderij de kraanvogels vervangen. Het was voorbehouden aan de heer des huizes om de symbolen voor de kringloop van de natuur uit te kiezen.

De andere lamp wierp zijn flakkerende licht op de schrijftafel. Hij was, geheel naar Naotaro's wens, volgens de oud-Japanse stijl

van gelakt kersenhout gemaakt. In feite bestond hij uit slechts één schrijfblad. Er was geen plaats op voor overbodige en onaffe dingen. Dat zou het effect van de tafel in de kamer hebben verminderd. De vlammen in het hout wezen op de rijpe leeftijd van de boom. Er viel aan af te lezen waarmee de kersenboom tijdens zijn leven allemaal te kampen had gehad.

Op de grond lagen tatami's, vervaardigd van vijf centimeter dikke rijststro. Naotaro verkoos voor zijn privékamer de traditionele inrichting boven Europees meubilair, al wilde hij zijn ogen geenszins sluiten voor de nieuwe, als progressief geldende stromingen. Hij was niet tegen de modernisering, integendeel zelfs. Hij geloofde in de nieuwe tijd. Zijn vrouw was sceptischer.

'Wil je echt alles anders gaan doen? Doe je dat omdat de tijdgeest je ertoe dwingt?' had Yoshi hem gevraagd toen hij haar over zijn nieuwe plannen vertelde.

'Het is moeilijk uit te leggen,' zei Naotaro en hij zweeg.

'Je hebt een vooruitziende blik! Het zal vast goed zijn wat je doet,' had Yoshi gezegd en ze had toegeeflijk geglimlacht voordat hij een nadere verklaring kon geven.

'De verandering is een kwestie van tijd!' had Naotaro op besliste toon gereageerd, hoewel het precieze tijdstip hem zelf ook niet helemaal duidelijk was.

Bewust kalm, alsof hij door iemand geobserveerd werd, liet hij nu een hand over het hout van de schrijftafel glijden. Zijn innerlijke onrust kon hij echter niet helemaal onderdrukken. Plotseling stond hij op en begon in de kamer op en neer te lopen. De ogen van de kater volgden hem, hoewel zijn stappen op de zachte matten geen geluid maakten. Naotaro zag dat het dier naar hem keek. 'Jij lijkt vandaag nog rustiger te zijn dan anders, hè? Maar je moest eens weten hoe ík me voel!' Toro, zoals de kater heette, kneep zijn ogen toe en deed meteen alsof hij sliep. 'Ik ben blij dat we jou hebben,' fluisterde Naotaro.

Het ademen van zijn vrouw in de kamer ernaast was nu duidelijk door de dunne scheidingsmuur heen te horen. Werd het zwaarder of beeldde hij zich dat alleen maar in? Naotaro probeerde niet te letten op het zwakke gekreun, dat steeds luider werd. Andere geluiden, veroorzaakt door dienstmeisjes die merkbaar gehaast heen en weer liepen, vermengden zich ermee. Hij wilde datgene wat hij hoorde helemaal niet interpreteren, hoe belangrijk juist dit moment ook voor hem was. Het ging om de toekomst, zowel die van hem als die van Japan. Zo werd het in zijn binnenste gezegd. De nieuwe tijd was niet zomaar vanzelf en volgens plan aangebroken. Hij was plotseling gekomen, als een tyfoon na een schier ondenkbaar lange windstilte. Alles was in beweging gekomen. Niets kon blijven zoals het was.

De olielampjes lieten hun licht over de muren dwalen. De vlammen van de schrijftafel bewogen, alsof ze leefden. Hij knielde opnieuw neer en greep naar het hout, alsof hij er houvast wilde zoeken. Zijn ontvangkamer had hij met een andere tafel en stoelen van Europese snit ingericht. Deze meubelstukken waren gemaakt van stevig, heel hard hout, dat uit de tropenwouden van Zuidoost-Azië kwam.

Naotaro had ze door een zorgvuldig uitverkoren schrijnmeester laten maken. De meubelmakerskunst stond in Japan in hoog aanzien en Naotaro wist veel van kunst af. De bekwaamheid en vaardigheid van een schrijnmeester kwamen beter in een tafel of een stoel tot uitdrukking naarmate de kamer kaler was. De afzonderlijke meubelstukken werden gekenmerkt door ascetische eenvoud. De schrijnmeester maakte daarom bij bemiddelde Japanners in zekere zin deel uit van de familie. Zijn creaties liepen uiteen van nuttig handwerk tot hogere kunst. Naotaro's schrijnwerker was een van de besten, en bovendien was hij een vroom boeddhist. Hij mediteerde iedere dag voordat hij aan zijn werk begon. Daardoor werkte zijn ziel mee aan het bewerken van het hout.

'Ook de keizerlijke familie pleegt tegenwoordig op stoelen te zitten,' merkte meester Sanzo met een bijzonder beleefde buiging op toen Naotaro hem de opdracht tot het vervaardigen van meubels naar Europees model had gegeven. De kunsthandelaar voegde eraan toe: 'Het keizerlijk huis is ons voorbeeld.' Sanzo boog opnieuw en sloot daarbij de ogen. Dat deed hij altijd wanneer hij nadacht. Met dit gebaar veranderde de meester voor Naotaro in zijn leraar. Zelf werd hij leerling, ook al was hij de opdrachtgever en kon hij zich als ontwikkelde en vermogende samoerai deze nieuwe manier van wonen veroorloven. Door de stilte die van Sanzo uitging en die Naotaro omgaf, voelde hij zich klein. Net zo klein en onbeholpen als toen hij nog op de tempelschool zat, waar hij als kind voor het eerst vertrouwd werd gemaakt met het lezen. Hij was afwachtend blijven staan, tot Sanzo's stem hem weer terugbracht in het heden. 'Zijne Hoogheid, de *tenno*, heeft inderdaad westerse meubels in gebruik genomen, om niet te hoeven onderdoen voor de Europeanen,' verklaarde de schrijnwerker langzaam en bedachtzaam.

'Ja, want Amerikaanse oorlogsschepen hadden de openstelling van ons land afgedwongen, omdat we te zwak waren om tegenstand te bieden. We moesten de Europese en Amerikaanse voorwaarden voor de handel en de scheepvaart accepteren,' bevestigde Naotaro. En om zich de toestand van zijn land weer voor de geest te halen had hij er nog aan toegevoegd: 'Toen de Amerikanen kwamen, zaten de keizer en de andere waardigheidsbekleders op de grond. Stoelen kenden ze niet.'

Sanzo had, zijn hoofd opnieuw licht gebogen, door te zwijgen met hem ingestemd. Als ambachtsman wist hij hoe belangrijk het was de etiquette in acht te nemen. Het feodale systeem had hem gevormd. Ook als meester was het voor hem gepast om nederig te zijn tegenover zijn heer. De omgangsvormen waren een uitdrukking van zelfdiscipline en mentaliteit. Daardoor wisten

ze allebei precies wat ze aan elkaar hadden. Sanzo had begrepen wat Naotaro bedoelde en wilde. Meer uitleg had hij niet nodig.

De gedachten aan de meester en zijn vakmanschap, die bij de aanraking van zijn schrijftafel door zijn hoofd waren geschoten, hadden Naotaro ertoe gebracht op oud-Japanse wijze op de grond te gaan zitten. In deze zithouding voelde hij zich helemaal op zijn gemak. Zo vaak de tijd het toeliet las hij op deze manier in de geschriften van Confucius. Diens *Gesprekken* waren meer dan 1500 jaar geleden, in het jaar 375 van de westerse tijdrekening, door Koreaanse geleerden naar Japan gebracht. Confucius' ideeën wezen hem nu de weg door de nacht. Met diens wijsheid was het wachten, de ongerustheid en de bange gedachten waaraan hij was overgeleverd, te overbruggen.

Natuurlijk, een geboorte brengt altijd risico's met zich mee. Zeker de geboorte van een eerste kind. Maar hij wist dat zijn vrouw sterk, vitaal en hoopvol was. Ze zou zich er vast wel doorheen slaan. Zoals de meeste vrouwen een bevalling doorstonden, zelfs degenen met wie het niet goed ging in het leven. Bovendien had hij voor Yoshi een bijzonder goede vroedvrouw laten komen.

Naotaro keek opnieuw naar de flakkerende olielamp. Wat kon hij eraan aflezen? Was het nieuwe levenslicht van zijn kind al aan het schijnen? De vraag was nog maar net in zijn hoofd opgekomen of hij verdrong hem. Deze manier van denken, met vage verwachtingen en ongegronde vrees, was iets van vroeger. Hij stamde uit een duister verleden en paste niet meer in de nieuwe tijd. De toekomst was begonnen. Naotaro zou eraan meebouwen. Hij, zijn vrouw en de kinderen die ze hem zou schenken, zij allen zouden deel uitmaken van de toekomst.

Desondanks werd hij steeds onrustiger, hoe hij ook zijn best deed zich op de geschriften te concentreren. Herhaaldelijk las hij dezelfde passage: 'Jezelf verheffen door poëzie, stabiel worden

door zedelijkheid, jezelf vervolmaken door muziek.' Hij kende dit voorschrift goed, maar het drong nu niet tot hem door. Hij betrapte zich erop dat hij aandachtig luisterde of er iets te horen was. Afluisteren werd als uiterst onbeleefd beschouwd. In de Japanse huizen, met hun kamers met dunne muren, was het eigenlijk verboden. Maar niet luisteren ging niet meer. Het gekreun werd luider en zwaarder. Zijn vrouw leed. Haar pijn was niet te negeren. De eerste geboorte is altijd de moeilijkste, dacht hij, zonder het hardop uit te spreken.

De beste vroedvrouw die er maar te vinden was, was bij haar. De jonge Yoshi zou dapper zijn, daar was hij heilig van overtuigd. De zwangerschap was niet al te erg geweest, al waren er steeds weer dagen geweest dat ze zwaar gebukt was gegaan onder de groeiende vrucht in haar lichaam. 'Je ziet er voortreffelijk uit, net als toen jullie met elkaar trouwden,' prezen haar ouders haar. Met de zwangerschap was haar zelfvertrouwen gegroeid. Maar ze voelde ook al snel de druk van de verwachtingen van haar omgeving. 'Het wordt een jongen!' Deze voorspelling was haar meer als een dreigement dan als een uitdrukking van optimisme voorgekomen. Ze had zich getroost met de gedachte dat een meisje haar ook welkom zou zijn, als de bevalling maar goed verliep. Ze glimlachte naar haar tantes om haar sombere gevoelens niet te laten blijken. Ze wilde haar man niet ongerust maken. Ze wist zelf eigenlijk ook niet goed wat ze ervan moest denken en waarom ze af en toe zo bang was.

Het duurde eindeloos, alsof de tijd stilstond. Naotaro was opgestaan en liep weer door de kamer. De duttende kater stoorde hij niet meer. Zoals altijd wanneer het stil was geworden spinde hij zacht voor zich uit, alsof hij daarmee toch een beetje geluid in de stilte wilde laten weerklinken. Eigenlijk was Naotaro hem dit keer dankbaar voor zijn gespin. Zo had hij in ieder geval nog wat leven om zich heen, terwijl hij vol ongeduld op het nieuwe leven wachtte.

Een schrille, wegstervende schreeuw rukte hem uit zijn rusteloosheid. Er volgde een gesteun dat kennelijk door zware pijn werd veroorzaakt. Hij hoorde woorden die hij niet verstond. Ze klonken geruststellend, en dat stelde ook hem gerust. Was het gebeurd? Was zijn kind ter wereld gekomen? Nu kwam hij tot bedaren. Kalm wachtte hij af welke boodschap de vroedvrouw zou komen brengen.

'De geboorte is goed verlopen! Beiden, de eerzame moeder en het dochtertje, maken het goed! Van harte gefeliciteerd! De baby ziet er schitterend uit. Ze heeft een heel lichte, pure witte huid. Een prachtig meisje!' Met deze haastig gebrachte boodschap deelde de vroedvrouw hem alles mee wat belangrijk was. Naotaro knikte dankbaar. Hij was opgelucht. Hij had er geen idee van hoe blij de vroedvrouw zelf was. Ze had bij bevallingen al zo veel schokkends meegemaakt. Maar steeds moest ze alles wat in haar opkwam onderdrukken. Het enige wat van belang was na een geslaagde bevalling waren moeder en kind en de vader. Ervaren als ze was had ze zijn ongerustheid opgemerkt. Natuurlijk wilde Naotaro als eerste kind een zoon. Dat wilden alle vaders en moeders. Maar ditmaal wist de vroedvrouw heel zeker dat in dit huis een dochter ook welkom was.

Naotaro nam haar laatste woorden nauwelijks waar. Hij had goed nagedacht en de naam gekozen die zijn eerstgeboren dochter zou dragen. Een bijzondere naam moest het zijn: Nao! De naam maakte als voorvoegsel deel uit van zijn eigen naam. Op zichzelf staand betekende het 'edel' of 'voornaam'. De naam Nao drukte dus uit dat er een voornaam dochtertje in zijn huis was geboren. Het besluit om deze waardering in haar naam te leggen had hij spontaan genomen, zonder het met zijn vrouw te bespreken.

Een zoon zou hij Masaharu, 'ware lente', hebben genoemd, want het zou een bijzonder voorjaar zijn geworden als zijn eerste kind dat het levenslicht had aanschouwd een jongetje was

geweest. Yoshi had als hoopvolle moeder heimelijk aan Kazuo gedacht, dat 'eerste man' betekent. Maar geboren werd noch de 'eerste man' noch de 'ware lente', maar een meisje, de kleine Nao. Haar naam zou ze nu haar hele leven eer moeten aandoen. Een naam was steeds een opdracht. Zo was het altijd al geweest. En hoe verwachtingsvol Naotaro zijn blik ook op de toekomst richtte, hij bleef toch heel sterk aan het verleden hechten.

Het was laat geworden. In de kamer brandde nog maar één lamp, en dan ook nog eens heel zwak. Ja, Nao zou zijn eerstgeboren dochter heten! Die naam zou verwachtingen met zich meebrengen. Naotaro bevond zich nu weer in het heden. In de zevende nacht na de geboorte zou hij, zoals de traditie dat van hem verlangde, haar naam bekendmaken en de gelukwensen in ontvangst nemen. Hij zou zijn vrouw voorstellen het meisje Nao te noemen zodra ze enigszins was hersteld van de bevalling. Ze zou er beslist mee instemmen en de naam Nao mooi vinden, omdat hij hem als vader had gekozen. Daardoor kreeg hij een diepere betekenis. Nao had de toekomst voor zich. Zijn vrouw had hem om een prachtige naam voor hun eerste kind gevraagd. Nu begreep hij waarom. Als aanstaande moeder had ze gevoeld dat ze een dochter zou krijgen. De lentenacht van het jaar 1895, waarin Nao geboren werd, was warm. De dag erna openden de kersenbloesems zich. Ze bloeiden in een zeldzaam mooie volheid.

De voorgeschiedenis van 1853 tot 1894

In 1853/1854 dwong Amerika de Japanners hun land te openen voor de handel met het Westen. Eeuwenlang had het eilandenrijk zich hermetisch afgesloten en geweigerd vreemdelingen toegang te verlenen. Het had te slechte er-